

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

Russos sorgits del fred del temps

Des dels anys 80 i 90, diverses novel·les s'han recuperat del pou de la censura i l'oblit. Una és 'La quinta esquina', de l'ucraïnès Izraíl Méttter, un retrat de la vida quotidiana de l'URSS dels 60

LA PLAÇA ROJA DE MOSCOU, ESCENARI ESSENCIAL DE LA HISTÒRIA DEL SEGLE XX. GETTY IMAGES

ELS ARXIVS LITERARIS DEL KGB

Hi ha una bona quantitat de literatura contemporània russa que no va començar a aparèixer fins a la caiguda del règim soviètic. N'hi havia que va començar a publicar-se fora de la Unió Soviètica ja immediatament després de la caiguda del Mur de Berlín. I després, amb la *perestroïka*, va ser una allau. Les traduccions que se'n van derivar ens van anar arribant, en castellà, però també en català, amb comptagotes, però amb un cert interès i entusiasme (dintre de les possibilitats editorials). Això va possibilitar que a finals dels vuitanta i durant tots els noranta coneguéssim novetats russes amb regularitat. Es tractava de moltes novel·les recuperades del pou fosc de la censura i la persecució, però també d'altres productes estrictament contemporanis, de tota mena.

Recordem l'interessantíssim treball de l'escriptor rus Vitali Xentalinski (1939) titulat *De los archivos literarios del KGB*, publicat per Ana-

ya & Mario Muchnik (1994). Es tracta d'una recopilació de les fitxes dels més de dos mil escriptors detinguts durant l'època soviètica, dels quals en van morir més de mil cinc-cents afusellats, a les presons o perduts pels gulags. El llibre conté les proves de la barbàrie que, tal com va passar amb els nazis, un excés de zel burocràtic havia permès que no fossin destruïdes.

Xentalinski hi demostra que molts dels escriptors empresonats i liquidats van deixar obra inèdita, ja fos perquè quan eren detinguts se'ls confiscava tot el material que tinguessin a casa, ja fos perquè molts d'aquests escriptors van continuar escrivint durant el captiveri, abans de ser brutalment eliminats. La majoria d'aquest material es va recuperar a la caiguda del règim.

I per això van sortir a la llum, com un miracle, tot d'escriptors russos desconeguts, molts dels quals van començar a ser traduïts i coneguts a la mateixa Rússia i al món occidental. Amb el canvi de segle, l'empenya inicial va decaure i podria dir-se

que, en els últims deu anys, la presència d'autors russos a casa nostra és gairebé episòdica.

MÉTTER I EL RACÓ DE LA POR

D'aquí que hàgim de celebrar la publicació per part de Libros del Asteroide de *La quinta esquina*, de l'ucraïnès russòfon Izraíl Méttter (1909-1996). El llibre, escrit als seixanta, no es va publicar –un cop més– a Rússia fins al 1989. És una novel·la delicada i alhora sorneguera, sensible i alhora fatalista. I, sobretot, molt moderna. A partir d'una història d'amor que traspassa el temps, passa per davant dels ulls del lector la vida quotidiana de l'URSS, de la qual el mínim que es pot dir (i tal com tants de testimonis ens recorden) és que l'ideal col·lectivista de seguida va passar a millor vida. Els fragments en què retrata un torturador, en una pàgina i mitja, o explica com fer-s'ho per tenir una raó per viure enmig del terror són dels que queden temps a la memòria. ♦♦

MINÚCIES

JORDI LLOVET

Ferrater Mora

Un dia de tardor del 1989, Xavier Rubert de Ventós va presentar-me, a l'Spanish Institute de Nova York, la persona de Josep Ferrater Mora, l'autor del prestigiós *Diccionario de filosofía*. Vam fer-la petar tots tres una bona estona i, quan vam quedar-nos sols ell i jo, la conversació ens va dur a parlar del ritual de les conferències. Ell n'havia fet a centenars, milers i tot.

Cadascú va exposar les diverses situacions en què s'havia trobat al llarg de la seva experiència acadèmica: la seva, llarga; la meua, escassa. L'un s'havia trobat un dia amb la sala deserta; l'altre s'havia posat a parlar d'un tema completament diferent del que s'havia anunciat pel fet que s'havia equivocat en agafar, a casa, les fitxes o els apunts relatius a la sessió. A l'un li agradava conferenciar, l'altre més aviat ho detestava.

Però el més extraordinari que em va explicar va ser aquella ocasió en què, en una ciutat dels Estats Units, va anar a fer una conferència la vigília del Dia d'Acció de Gràcies –quan tothom està enderiat en la preparació de la gran festa nacional– i va trobar-se només tres persones a la sala. Al darrere de tot hi havia un home molt gras que es va aixecar al cap

CÀTEDRA FERRATER MORA

de pocs minuts perquè devia haver-se equivocat de conferència i se'n va anar. A la primera fila hi havia dos homes més, idèntics, que, com era presumible, eren germans bessons. D'aquests dos, l'un es va adormir de seguida. L'altre, per contra, va estar molt atent tota l'estona que Ferrater Mora va parlar, cosa que el conferenciant va agrair de debò: com a les classes universitàries, n'hi ha prou que us escolti un de sol per tenir esma per parlar, i aquell mirava fix el parlador, sense bellugar-se gens, amb els ulls molt oberts i una atenció desmesurada. Però es va esdevenir que, al final de la xerrada, aquest home, deixant el germà adormit a la cadira, va acostar-se a Ferrater i va preguntar-li amb una veu estafeta: "¿Em podria fer un resum per escrit del que ha dit? Sóc completament sord". Ja veieu quines coses poden arribar a passar quan un home té la temeritat de parlar en públic. ♦♦